Радчук Юрій Ігорович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»;
науковий керівник:
Іванова Анна Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія;
Західноукраїнський національний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Післявоєнний період розвитку України визначатиметься не лише масштабами фізичного відновлення зруйнованої інфраструктури та виробничого потенціалу, а й якістю інституційних реформ, що мають забезпечити довгострокову економічну стійкість. Одним із ключових інструментів у цьому процесі виступає податково-бюджетна система, трансформація якої повинна відповідати сучасним глобальним викликам, тенденціям європейської інтеграції та потребам внутрішньої економічної відбудови.

Війна спричинила глибоку дисфункцію державних фінансів: скорочення податкових надходжень через падіння економічної активності, одночасне зростання видатків на оборону та гуманітарну підтримку, посилення боргового навантаження. *На тлі цього формуються й глобальні виклики:*

– інтеграційні процеси, що вимагають гармонізації фіскальної політики України зі стандартами ЄС;

– цифрова трансформація, яка змінює характер оподаткування та адміністрування;

– посилення конкуренції за інвестиції на глобальних ринках;

– загрози економічної безпеки, пов’язані з нестабільністю фінансових потоків та зростанням боргових ризиків [1].

Таким чином, трансформація податково-бюджетної системи повинна відбуватися в умовах багатовекторного тиску: внутрішніх потреб відновлення, зовнішніх вимог інтеграції та глобальних економічних змін. Податкова система має стати основою створення передбачуваного бізнес-середовища, здатного стимулювати інвестиційну активність і водночас забезпечувати достатні надходження до бюджету. *Основні напрями реформування, на нашу думку, є:*

1. оптимізація податкового навантаження – досягнення балансу між фіскальною достатністю та стимулюючим ефектом податків.

2. розширення податкової бази за рахунок детінізації економіки, удосконалення механізмів ПДВ, акцизів та податку на прибуток.

3. сприяння розвитку малого та середнього бізнесу через спрощені режими оподаткування, але з урахуванням євроінтеграційних вимог.

4. цифровізація податкового адміністрування – використання big data, автоматизації звітності та прозорих електронних сервісів.

5. адаптація до стандартів ЄС у сфері оподаткування капіталу, трансфертного ціноутворення та боротьби з ухиленням від сплати податків [2].

Таким чином, податкова система після війни повинна не лише виконувати класичну фіскальну функцію, а й стати інструментом економічного розвитку.

З іншого боку, бюджетна політика також потребує суттєвих змін, оскільки бюджетна система України зазнала суттєвого тиску у воєнний час: частка оборонних витрат різко зросла, інші статті фінансувалися переважно за рахунок міжнародної допомоги. *Тому, в умовах відбудови ключовими напрямами трансформації є:*

– переналаштування бюджетних пріоритетів: перехід від воєнних витрат до фінансування відбудови інфраструктури, підтримки освіти, науки, медицини та соціального захисту;

– посилення програмно-цільового підходу – орієнтація бюджетних програм на вимірювані результати;

– ефективне управління міжнародною фінансовою допомогою, зокрема її інтеграція у національну бюджетну систему та прозора звітність;

– удосконалення боргової політики – оптимізація структури державного боргу, зниження його вартості та підвищення рівня внутрішнього фінансування;

– підвищення фінансової дисципліни органів влади, впровадження сучасних практик аудиту та контролю [3].

Таким чином, бюджетна політика має поєднувати соціальну спрямованість, інвестиційний характер і раціональне управління ресурсами. Окрім того, у стратегічному вимірі трансформація податково-бюджетної системи повинна забезпечити кілька ключових цілей: відновлення макроекономічної стабільності, стимулювання економічного зростання, інституційне зміцнення фінансової системи, гармонізацію політики з нормами ЄС та формування основ для сталого розвитку.

Отже, післявоєнне відновлення України неможливе без комплексної трансформації податково-бюджетної системи, яка повинна стати не лише інструментом акумуляції ресурсів, а й драйвером соціально-економічного розвитку. В умовах глобальних викликів така трансформація має поєднувати стабілізаційну, стимулюючу та інтеграційну функції, забезпечуючи макроекономічну стійкість і формуючи підґрунтя для модернізації економіки. Успіх залежатиме від комплексності реформ, політичної узгодженості дій та активної міжнародної співпраці.

Список використаних джерел

1. Berlin Economics. Ukraine's Fiscal Challenges. Policy Brief. Berlin, 2024. URL: https://berlin-economics.com/en/ukraines-fiscal-challenges-an-analysis-by-berlin-economics

2. State Tax Service of Ukraine. National Revenue Strategy until 2030. Kyiv, 2023. URL: https://tax.gov.ua/en/sts-activity/national-revenue-strategy/826999.html

3. WHO; World Bank. Joint WHO–World Bank Report Outlines Steps for Ukraine to Strengthen Financing of Health System, Improving Equity and Efficiency. Geneva, 2024. URL: https://www.who.int/europe/news/item/20-11-2024-joint-who-world-bank-report-outlines-steps-for-ukraine-to-strengthen-financing-of-health-system--improving-equity-and-efficiency

Руденко Вікторія Василівна,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

БАЛАНС ФІСКАЛЬНИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ У СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах глобалізації та посилення соціально-економічних викликів проблема узгодження фіскальних та соціально-економічних пріоритетів набуває особливої актуальності. Система сталого розвитку вимагає від держави формування ефективної податково-бюджетної політики, яка не лише забезпечує наповнення бюджету, але й створює стимули для економічного зростання, соціальної справедливості та збереження довкілля. Досягнення балансу між фіскальною ефективністю та соціально-економічними орієнтирами дозволяє мінімізувати ризики дисбалансів, сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та забезпечує гармонізацію національних цілей розвитку з глобальними Цілями сталого розвитку ООН. Саме пошук оптимальної моделі поєднання податкових, соціальних та економічних інструментів стає ключовим завданням сучасної фінансової науки та практики державного управління.

Баланс фіскальних та соціально-економічних пріоритетів у системі сталого розвитку − це узгоджена, взаємно збалансована політика держави щодо мобілізації і розподілу публічних ресурсів, яка одночасно забезпечує [1, с.83]:

– фіскальну стійкість (довгострокову платоспроможність бюджету і керованість державного боргу);

– макроекономічну стабільність і стимулювання стійкого росту;

– соціальну справедливість і захист вразливих верств населення;